

Jan Borowiec

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

ODDZIAŁYWANIE EUROPEJSKIEJ UNII WALUTOWEJ NA SPÓJNOŚĆ GOSPODARCZĄ I SPOŁECZNĄ UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Utworzenie europejskiej unii walutowej (*European monetary union* – EMU) zmieniło warunki prowadzenia polityki spójności w Unii Europejskiej. EMU wpływa na spójność ekonomiczną i społeczną Unii za pośrednictwem zarówno nowych ram polityki makroekonomicznej, jak i wprowadzenia jednej wspólnej waluty. Regionalne skutki integracji monetarnej są także przedmiotem badań empirycznych. Badań na temat wpływu EMU na spójność Unii Europejskiej jest jednak niewiele. W dodatku nie mają one kompleksowego charakteru; czasami dotyczą zupełnie innych obszarów walutowych (głównie Stanów Zjednoczonych), stanowiących punkt odniesienia do oceny regionalnych skutków procesów integracji monetarnej w Europie. Badania te nie są łatwe, ponieważ wymagają połączenia analizy makroekonomicznej z analizą regionalną.

Celem artykułu jest ocena możliwego oraz rzeczywistego (ale w bardzo ograniczonym zakresie) oddziaływania EMU na spójność Unii Europejskiej. Na podstawie różnych badań empirycznych, uzupełnionych dociekaniem własnymi, ocenimy wpływ konwergencji nominalnej na procesy konwergencji realnej w UE, skutki utraty autonomii monetarnej oraz efekty integracyjne jednolitej waluty. Ograniczone ramy artykułu powodują, że jest to w zasadzie zarys szerszego problemu badawczego.

2. Koszty dostosowawcze towarzyszące konwergencji nominalnej i korzyści ze zwiększonej stabilności

Utworzenie i funkcjonowanie unii gospodarczej i walutowej wymaga m.in. wysokiego stopnia trwałej zbieżności działań gospodarczych, zwłaszcza stabilności cen i zdrowych finansów publicznych.

Polityce gospodarczej zmierzającej do zapewnienia trwałej zbieżności działań gospodarczych towarzyszą zarówno koszty dostosowawcze, związane z procesami konwergencji nominalnej, jak i korzyści ze zwiększonej stabilności makroekonomicznej. Obniżanie inflacji pociąga za sobą koszty, które rosną w miarę wzrostu poziomu inflacji i tempa jej obniżania, a także sztywności cen i płac. Skutkiem niższej inflacji oraz konsolidacji budżetowej jest jednak redukcja realnych stóp procentowych, co wpływa korzystnie na inwestycje i wzrost gospodarczy. Ponadto obniżaniu inflacji oraz uzdrawianiu finansów publicznych towarzyszy mniejsze ryzyko kursowe, co wpływa korzystnie na handel międzynarodowy. Ogólnie można powiedzieć, że deflacja będzie pozytywnie wpływała na wzrost, gdy korzystne oddziaływanie niższej inflacji na inwestycje przeważy nad tymczasowym spowolnieniem wzrostu, wynikającym głównie ze sztywności płac i cen.

Z badań przeprowadzonych m.in. przez Cukiermana i innych (1993), Barro (1995) oraz Ghosha i Philipisa (1998) wynika, że niższa inflacja pobudza wzrost gospodarczy. Wynikające z obniżania inflacji efekty wzrostu gospodarczego są na ogół mniejsze, gdy niższy jest początkowy poziom inflacji. Nie jest to jednak jedyny czynnik określający potencjalne korzyści ze stabilności cen. Ważny jest również zakres redukcji inflacji. Na przykład Ghosh i Philips (1998) dowodzą, że w krajach o stosunkowo niskiej inflacji korzystna dla wzrostu gospodarczego jest umiarkowana redukcja inflacji, natomiast w krajach o stosunkowo wysokiej inflacji – szybkie obniżanie inflacji.

Warunkiem stabilności cen w EMU jest utrzymanie dyscypliny budżetowej. Powinna ona korzystnie wpłynąć na spójność gospodarczą i społeczną Unii Europejskiej za pośrednictwem takich efektów, jak [Borowiec, Wilk 2005, s. 280]:

- obniżka stóp procentowych, prowadząca do wzrostu inwestycji w okresach długim i średnim,
- niskie i stabilne oczekiwania inflacyjne, które ułatwią utrzymanie stabilności cen i zmniejszą ekonomiczne koszty antyinflacyjnej polityki pieniężnej EBC,
- zwiększenie oszczędności publicznych¹,
- redukcja długu, umożliwiającą prorozwojową restrukturyzację wydatków publicznych,
- stabilizacja budżetowa w wypadku specyficznych dla krajów kohezji szoków popytowych.

Osiągnięte przez państwa kohezji rezultaty w dziedzinie stabilności makroekonomicznej zapewniły lepsze warunki do inwestycji w sektorze prywatnym i przyczyniły się do przyspieszenia wzrostu gospodarczego, którego tempo było wyższe niż w strefie euro. Konwergencji nominalnej towarzyszyła więc konwergencja realna, tj. wyrównywanie się różnic w poziomie rozwoju państw członkowskich (zob. tab. 1). Proces ten

---

¹ Konsolidacja budżetowa doprowadziła do wzrostu oszczędności publicznych głównie w Irlandii i Hiszpanii.

był bardzo silny w Irlandii, co jest konsekwencją m.in. postępującej od połowy lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku konsolidacji budżetowej i reform fiskalnych.

Z pierwszych lat funkcjonowania EMU wynika także, że zapewnienie trwałej konwergencji nominalnej i realnej krajach kohezji wymaga wzmocnienia konsolidacji budżetowej, zwłaszcza w Grecji i Portugalii. W pierwszych latach członkostwa w strefie euro Grecja miała nadmierny deficyt budżetowy, Portugalia zaś – deficyt nadmierny lub zbliżony do poziomu dopuszczalnego traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską.

Polityce budżetowej zorientowanej na obniżanie deficytu i długu publicznego nie towarzyszyła redukcja publicznych wydatków inwestycyjnych. Ich względny poziom był wyższy niż w strefie euro. Nie we wszystkich krajach miał on zdrową podstawę w postaci odpowiedniej podaży oszczędności publicznych. Konsolidacja budżetowa bowiem doprowadziła do wzrostu oszczędności publicznych głównie

Tabela 1. Procesy konwergencji nominalnej i realnej w starych krajach kohezji i EMU

Wyszczególnienie	Lata	Grecja	Hiszpana	Irlandia	Portugalia	EMU
1	2	3	4	5	6	7
Tempo wzrostu PKB	1995	2,1	2,8	9,8	4,3	2,2
	1996	2,4	2,4	8,1	3,5	1,4
	1997	3,6	4,0	10,8	4,0	2,3
	1998	3,4	4,3	8,9	4,6	2,9
	1999	3,4	4,2	11,1	3,8	2,8
	2000	4,5	4,4	9,9	3,4	3,5
	2001	4,3	2,8	6,0	1,7	1,6
	2002	3,6	2,2	6,1	0,4	0,9
	2003	4,5	2,5	3,7	-1,1	0,5
2004	3,8	2,6	5,2	1,3	2,0	
Inwestycje w sektorze prywatnym (w % PKB)	1995	15,4	18,3	15,3	19,1	17,7
	1996	16,3	18,5	16,9	19,2	17,5
	1997	16,4	18,8	18,3	21,2	17,6
	1998	17,6	19,5	19,8	22,9	17,9
	1999	19,2	20,8	21,1	23,1	18,4
	2000	19,5	22,8	20,9	24,2	19,0
	2001	19,8	22,8	19,1	23,2	18,5
	2002	20,3	22,8	18,4	21,5	17,7
	2003	21,6	23,8	19,7	19,3	17,4
2004	21,4	24,3	20,7	19,3	17,6	
Inwestycje w sektorze publicznym (w % PKB)	1995	3,2	3,7	2,3	3,7	2,7
	1996	3,2	3,1	2,4	4,2	2,8
	1997	3,4	3,1	2,5	4,4	2,4
	1998	3,6	3,3	2,7	3,9	2,5
	1999	3,5	3,4	3,2	4,1	2,5
	2000	4,1	3,1	3,8	3,8	2,5
	2001	4,0	3,5	4,4	4,0	2,6
	2002	3,8	3,7	4,2	3,3	2,5
	2003	4,0	3,6	3,9	3,3	2,6
2004	4,1	3,7	3,6	3,3	2,6	

1	2	3	4	5	6	7
Zharmonizowany indeks cen konsumpcyjnych	1995	.	4,6	.	4,0	2,4
	1996	7,9	3,6	2,2	2,9	2,2
	1997	5,4	1,9	1,2	1,9	1,6
	1998	4,5	1,8	2,1	2,2	1,1
	1999	2,1	2,2	2,5	2,2	1,1
	2000	2,9	3,5	5,3	2,8	2,1
	2001	3,7	2,8	4,0	4,4	2,3
	2002	3,9	3,6	4,7	3,7	2,3
	2003	3,4	3,1	4,0	3,3	2,1
	2004	3,0	3,1	2,3	2,5	2,1
Saldo budżetu państwa (w % PKB)	1995	-10,2	-6,6	-2,1	-5,5	-5,1
	1996	-7,4	-4,9	-0,1	-4,8	-4,3
	1997	-6,6	-3,2	1,1	-3,6	-2,7
	1998	-4,3	-3,0	2,4	-3,2	-2,3
	1999	-3,4	-1,2	2,6	-2,8	-1,3
	2000	-4,1	-0,9	4,4	-2,8	0,1
	2001	-3,6	-0,5	0,9	-4,4	-1,8
	2002	-4,1	-0,3	-0,4	-2,7	-2,5
	2003	-5,2	0,3	0,2	-2,9	-2,9
	2004	-6,1	-0,3	1,3	-2,9	-2,7
Długoterminowa stopa procentowa	1995	17,0	11,3	8,3	11,5	8,7
	1996	14,5	8,7	7,3	8,6	7,2
	1997	9,9	6,4	6,3	6,4	6,0
	1998	8,5	4,8	4,8	4,9	4,7
	1999	6,3	4,7	4,7	4,8	4,7
	2000	6,1	5,5	5,5	5,6	5,4
	2001	5,3	5,1	5,0	5,2	5,0
	2002	5,1	5,0	5,0	5,0	5,0
	2003	4,3	4,1	4,1	4,2	4,2
	2004	4,3	4,1	4,1	4,1	4,2

Źródło: European Commission (2005, Public Finance in EMU – 2005); Eurostat (2004), *EC Economic Data Pocket Book*, nr 4, 2004.

Irlandii i Hiszpanii. Irlandia po przeprowadzeniu reformy finansów publicznych miała najczęściej nadwyżkę tych oszczędności – w latach 1997-2004 wynosiła ona średnio 1,1% PKB. Hiszpania taką nadwyżką dysponowała od 2000 r. W Grecji i Portugalii inwestycje publiczne były finansowane z oszczędności zewnętrznych, głównie z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej (European Commission 2005).

3. Skutki rezygnacji z autonomii monetarnej

W literaturze poświęconej teorii optymalnego obszaru walutowego podkreśla się, że głównym kosztem utworzenia unii walutowej jest rezygnacja ze zmian nominalnego kursu walutowego jako instrumentu polityki gospodarczej [Mundell 1961].

Elastyczność kursu walutowego może bowiem ułatwić dostosowanie do szoku popytowego. Ponadto przynależność do obszaru jednowalutowego wyklucza użycie polityki pieniężnej w celu ustabilizowania gospodarki kraju, który doświadczył szoku asymetrycznego.

W rzeczywistości koszty rezygnacji z instrumentu kursu walutowego nie powinny być wysokie, ponieważ:

- nie w każdym wypadku szoku asymetrycznego można się odwołać do zmiany kursu walutowego: jedynie szoki popytowe mogą uzasadniać taki sposób dostosowania,
- dewaluacja (lub deprecjacja) nie jest skuteczna w długim okresie, zwłaszcza w kraju o gospodarce silnie otwartej, prowadzi bowiem do wzrostu cen dóbr importowanych, a więc do wzrostu kosztów produkcji oraz spadku siły nabywczej płac, rekompensowanej podwyżką płac nominalnych; napięcia inflacyjne wywołane dewaluacją spowodują, że wcześniej czy później konieczne stanie się przyjęcie restrykcyjnej polityki gospodarczej,
- wiarygodność polityki dostosowania kursu walutowego wymaga, aby odwoływanie się do dewaluacji było tylko wyjątkowe; dewaluacja nie jest instrumentem, który można często stosować, ponieważ, jak zauważa Erkel-Rousse [1997, s. 94]: „Każda obecna dewaluacja wpływa na skuteczność przyszłej dewaluacji za pośrednictwem oczekiwań inflacyjnych, jakie wywołuje”.

Niemniej dewaluacja może przynieść korzystne efekty w krótkim okresie, ponieważ nie wywołuje efektu recesyjnego. Co prawda, naruszoną równowagę bilansu płatności bieżących można przywrócić, prowadząc politykę ograniczania popytu wewnętrznego, ale w odróżnieniu od dewaluacji jest ona deflacyjna. Choć w okresie krótkim dewaluacja jest bardziej inflacyjna, jest jednak mniej uciążliwa (nie jest deflacyjna). Poza tym gdy płace i ceny są sztywne, dostosowanie za pośrednictwem rynków może trwać długo. W zasadzie istnieje więc tylko krótkoterminowy koszt rezygnacji z kursu walutowego w unii walutowej.

Koszty braku autonomii monetarnej zależą od dwóch czynników: stopnia asymetryczności szoków oraz od skuteczności mechanizmów dostosowawczych w unii walutowej innych niż pieniężne.

Ze względu na niższy poziom rozwoju gospodarczego i mniej zróżnicowaną strukturę produkcji kraje kohezji są bardziej narażone na szoki asymetryczne. Z tab. 2 wynika, że zarówno szoki popytowe, jak i szoki podażowe są słabo skorelowane w tych krajach ze strefą euro. Niemożliwość odwołania się do pieniężnych mechanizmów dostosowawczych może się okazać dla nich bardzo kosztowna, zwłaszcza gdy rynki pracy będą mało elastyczne, rynki finansowe stosunkowo słabo rozwinięte i niecałkowicie zintegrowane, a autonomia budżetowa państw członkowskich bardzo ograniczona.

Tabela 2. Współczynniki korelacji szoków* w Grecji, Hiszpanii, Irlandii i Portugalii z EMU (lub Niemcami)

Badania	Szoki popytowe				Szoki podażowe			
	Grecja	Hiszpania	Irlandia	Portugalia	Grecja	Hiszpania	Irlandia	Portugalia
Bayoumi, Eichengreen (1993)*	0,19	-0,07	-0,08	0,21	0,14	0,31	-0,06	0,21
Fidrmuc, Korhonen (2001)	-0,01	0,16	0,13	0,09	0,05	0,22	-0,14	0,45
Frenkel, Nickel (2002)	-0,06	0,03	.	0,11	-0,10	0,41	.	-0,18
Verhoef (2002)	0,34	0,18	-0,02	0,21	0,14	0,31	0,21	0,04

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyżej wymienionych badań.

Tradycyjna teoria optymalnego obszaru walutowego podkreśla szczególną rolę elastyczności rynków pracy [Mundell 1961]. Elastyczność płac oraz mobilność siły roboczej mogą ustabilizować gospodarkę regionów unii walutowej doświadczonych asymetrycznym szokiem popytowym bez potrzeby odwoływania się do zmian nominalnego kursu walutowego.

Rynki pracy w krajach kohezji, tak jak w całej Unii Europejskiej, są jednak mało elastyczne. Z wyjątkiem Irlandii wskaźniki sztywności ustawodawstwa pracy są najwyższe wśród krajów OECD [Brandt i in. 2005]. Sztywności rynków pracy towarzyszy bardzo niska geograficzna mobilność ludności. Na przykład w Hiszpanii wskaźnik tej mobilności, mierzony stosunkiem liczby ludności zmieniającej region zamieszkania do całkowitej liczby ludności, wynosił w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku około 0,6%, podczas gdy w strefie euro około 1,5%, w Kanadzie i Japonii około 2,5%, a w USA ponad 3% [OECD 2002].

W dostosowaniu w unii walutowej ważną rolę odgrywają rynki finansowe. Integracja tych rynków może zapobiec szokom asymetrycznym [De Grauwe 2003]. Ograniczając ryzyko inwestycyjne, ułatwia ona podmiotom z krajów o niższej dynamice wzrostu gospodarczego przenoszenie aktywów przynoszących straty do krajów mających korzystniejsze wyniki makroekonomiczne. W ograniczaniu tego ryzyka biorą udział również podmioty z krajów o wyższej dynamice wzrostu, mające swoje aktywa w krajach o niższej dynamice wzrostu.

Dobrze funkcjonujące rynki finansowe stanowią również warunek wstępny wykorzystania przez gospodarkę jej potencjału. Za pośrednictwem takich mechanizmów, jak: dywersyfikacja ryzyka, lepsza selekcja projektów inwestycyjnych oraz sprzyjanie realizacji długoterminowych projektów inwestycyjnych wpływają one na dwa podstawowe czynniki wzrostu gospodarczego – akumulację kapitału i postęp techniczny [European Commission 2001].

Kraje kohezji istotnie różnią się pod względem stopnia rozwoju sektora finansowego oraz jego struktury (zob. tab. 3). Sektor ten jest relatywnie najlepiej rozwi-

nięty w Irlandii, gdzie różne jego wskaźniki są lepsze niż w strefie euro. W dodatku zróżnicowana jest jego struktura: silnie rozwiniętemu sektorowi bankowemu, mającemu charakter paneuropejski, towarzyszą dobrze rozwinięte rynki papierów wartościowych, zwłaszcza rynek obligacji przedsiębiorstw oraz rynek funduszy inwestycyjnych..

Tabela 3. Stopień rozwoju rynków finansowych w Grecji, Hiszpanii, Irlandii i Portugalii (w % PKB) w 2003 r.

Kraj	Aktywa sektora bankowego	Pożyczki dla sektora prywatnego	Obligacje przedsiębiorstw	Kapitalizacja giełdy	Fundusze inwestycyjne	Fundusze emerytalne (2002)
Grecja	140	72	0,2	53,9	20,8	·
Hiszpania	203	117	13,8	77,5	24,1	5,9 (2001)
Irlandia	436	157	31,0	51,1	274,0	·
Portugalia	267	142	11,7	·	21,3	13,4
Strefa euro	260	117	12,1	49,6	56,3	13,4
UE 15	280	121	13,2	·	49,7	·
USA	·	70,6	23,3	131,3	·	56,9

Źródło: ECB (2004, 2005, 2005a), European Commission (2004), OECD (2005), FEI·SI (2005).

Integracja walutowa pobudza reformy strukturalne, które powinny zwiększyć skuteczność rynkowych mechanizmów dostosowawczych w EMU. Odnosi to się zwłaszcza do rynków pracy. Niestety reformy tych rynków w krajach kohezji są zaawansowane znacznie słabiej niż w pozostałych krajach unii walutowej. Jedynie Irlandia ma wskaźnik intensywności reform rynków pracy zbliżony do wskaźnika w strefie euro [Brandt i in. 2005].

Słabo zaawansowane w krajach kohezji są także reformy strukturalne rynków produktów. W 2003 r. bardziej restrykcyjne niż w większości krajów OECD regulacje tych rynków miały Grecja, Irlandia i Portugalia [Conway i in. 2005]. W stosunku do 1993 r. odnotowały one jednak największy postęp w deregulacji tych rynków [Brandt i in. 2005]. Deregulacja rynków produktów powinna także wpłynąć korzystnie na wzrost gospodarczy i zatrudnienie. Nie tylko więc zwiększy skuteczność mechanizmów rynkowych w dostosowaniu w unii walutowej, lecz także wzmocni spójność ekonomiczną i społeczną Unii Europejskiej.

4. Efekty integracyjne jednolitej waluty

Integracji monetarnej towarzyszą różne efekty statyczne i dynamiczne. Jednym z jej skutków są niższe koszty transakcyjne. O skali oszczędności na tych kosztach decydują bardziej cechy właściwe gospodarce krajowej aniżeli specyfika regionalna. Podkreśla się, że oszczędności te powinny być wyższe w regionach, gdzie [Hallet 1999]:

- zmienność kursów walut wobec walut strefy marki niemieckiej była silna (m.in. w regionach Hiszpanii, Irlandii i Portugalii),
- udział handlu zagranicznego z pozostałymi krajami Unii jest wysoki (w regionach państw założycielskich Wspólnoty Europejskiej),
- produkty przetwórcze mają znaczący udział w produkcji, np. w południowej Portugalii czy północno-zachodniej Hiszpanii).

Niższe koszty transakcyjne w połączeniu z mniejszym ryzykiem kursowym oraz większą przejrzystością cen wpłyną przede wszystkim na handel między państwami członkowskimi EMU. Na ten efekt integracji monetarnej zwraca zwłaszcza uwagę teoria ekonomiczna. Z wielu badań na temat efektów handlowych integracji monetarnej wynika jednoznacznie, że wpłynie ona korzystnie na handel między państwami członkowskimi unii walutowej (zob. tab. 4).

Tabela 4. Wybrane badania dotyczące oddziaływania EMU na handel

Autorzy	Szacowany wpływ unii walutowej na handel
Rose (2000)	potrojenie handlu
Rose (2002)	podwojenie handlu
Rose i van Wincoop (2001)	potencjalny wzrost handlu o 50%
Bun i Klaassen (2002)	wzrost handlu o 4% w pierwszym roku, o 10% po trzech latach i o 40% w długim okresie
Barr, Breedon i Miles (2003)	zwiększenie handlu o 20% między państwami członkowskimi EMU
Micco, Stein i Ordóñez (2003)	wzrost dwustronnego handlu o 5-20%

Źródło: European Commission (2003).

Tym statycznym efektem wprowadzenia euro będą towarzyszyły efekty dynamiczne, związane z oddziaływaniem silniejszej konkurencji i korzyści skali na strukturę produkcji. Zapewni to większe zróżnicowanie produktów oraz przyspieszenie innowacji i wzrostu gospodarczego. Zniknięcie premii ryzyka walutowego i większa efektywność rynków finansowych zmniejszą różnice w stopie procentowej, wskutek czego obniży się koszt kapitału. Kapitał ten będzie łatwiej przemieszczał się do dziedzin, w których efektywność inwestycji jest najwyższa. W konsekwencji większą rolę w przyciąganiu kapitałów powinny również odgrywać czynniki określające konkurencyjność regionów.

Unia walutowa wpłynie więc na lokalizację działalności gospodarczej w Unii Europejskiej. Wynikną z tego również określone skutki dla konwergencji realnej, tzn. że zmniejszą się różnice w poziomie rozwoju krajów kohezji i reszty Unii. Nie ma na razie wiarygodnych i jednoznacznych badań empirycznych na ten temat. Wnioski takie wynikają głównie z „nowej geografii ekonomicznej”, a także z doświadczeń amerykańskich. Na ich podstawie sformułowano m.in. hipotezę, że EMU wzmocni regiony o największych korzyściach skali, co w ostateczności nasili w Unii procesy aglomeracyjne, ze szkodą dla jej spójności [Krugman 1993].

O lokalizacji działalności gospodarczej decydują nie tylko korzyści skali. W Unii Europejskiej, bardziej niż Stany Zjednoczone zróżnicowanej pod względem poziomu dochodu, pewną rolę odgrywają również korzyści komparatywne. Przewaga komparatywna regionów słabiej rozwiniętych wynika głównie z podaży tańszej siły roboczej, przewaga zaś regionów lepiej rozwiniętych – z ich dużego potencjału naukowo-badawczego i innowacyjnego, co jest istotne w lokalizacji niektórych sektorów. W niektórych sektorach istnieje bowiem silna korelacja między działalnością badawczo-rozwojową a działalnością przemysłową (Dolina Krzemowa w Kalifornii, dystrykty przemysłowe we Włoszech).

Spolaryzowanemu rozwojowi Unii Europejskiej będą więc sprzyjały wynikające z wprowadzenia euro zarówno korzyści skali, jak i korzyści komparatywne związane z nierównym wyposażeniem regionów w czynniki produkcji. Niska mobilność siły roboczej w Europie może jednak osłabić tendencje do specjalizacji i koncentracji. W przepływach siły roboczej między regionami i sektorami istotną rolę odgrywa również elastyczność płac. Sztywność płac utrudnia te przepływy i procesy konwergencji realnej, czego dowodzi przykład Włoch, gdzie stanowiła ona najważniejszą przeszkodę w wyrównywaniu poziomów rozwoju regionów [Faini i in. 1997].

Integracja monetarna – zmniejszając intensywność konkurencji podatkowej w Unii, eliminując ryzyko kursowe w strefie euro oraz ograniczając praktyki dyskryminacji cenowej – ograniczy znacznie wpływ tych czynników na decyzje lokalizacyjne przedsiębiorstw.

W ostateczności EMU wywoła następujące skutki dotyczące spójności [Krugman 1993; European Commission 2000]:

- struktura przemysłowa krajów kohezji stanie się bardziej regionalnie wyspecjalizowana, wzrośnie więc ryzyko pojawienia się swoistych dla regionu szoków popytowych;
- międzyregionalne przepływy kapitałowe będą bardziej procykliczne, zwiększą więc tym samym wahania koniunkturalne;
- wzrost międzyregionalnej mobilności siły roboczej może jedynie wzmocnić różnice w długookresowej stopie wzrostu gospodarczego między centralnymi i peryferyjnymi regionami UE, jak w USA.

Integracja monetarna pociąga za sobą rezygnację z kursu walutowego jako instrumentu polityki gospodarczej. Utrata instrumentu kursowego będzie szczególnie dotkliwa, gdy regiony nie będą miały innych instrumentów dostosowania makroekonomicznego. Unia Europejska nie dysponuje budżetowym instrumentem stabilizacji gospodarczej. Aczkolwiek fundusze strukturalne w pewnym stopniu przyczyniają się do stabilizacji gospodarki regionalnej, zwłaszcza w długim okresie, mają one na celu zapewnienie większej spójności ekonomicznej i społecznej Unii. Instrumentami takimi rozporządzają natomiast państwa członkowskie. Poszanowanie zasady zdrowych finansów publicznych z pewnością zwiększy możliwości stabilizacyjnego oddziaływania budżetów krajowych na gospodarkę regionów dotkniętych szokami

asymetrycznymi. Częściowo oddziaływanie to będzie automatyczne, bez ingerencji władz publicznych. Reformy strukturalne, zwłaszcza działania prowadzące do większej elastyczności rynków pracy, powinny również zwiększyć skuteczność rynkowych mechanizmów dostosowawczych w regionach krajów kohezji.

5. Zakończenie

Europejska unia walutowa wpływa na spójność ekonomiczną i społeczną Unii Europejskiej za pośrednictwem trzech efektów. Pierwszym są koszty dostosowawcze towarzyszące konwergencji nominalnej oraz korzyści ze stabilności cen. Z dążenia do unii walutowej i pierwszych lat jej funkcjonowania wynika, że konwergencji nominalnej w strefie euro towarzyszyła konwergencja realna. Korzyści z większej stabilności w krajach kohezji przeważały nad kosztami dostosowawczymi towarzyszącymi polityce obniżania inflacji i deficytu budżetowego.

Drugi efekt jest związany z utratą kursu walutowego i podaży pieniądza jako instrumentów polityki gospodarczej. Znacznie ogranicza to rolę makroekonomicznych mechanizmów w stabilizowaniu gospodarki. Rzeczywisty koszt utraty autonomii monetarnej zależy od dwóch czynników: stopnia synchronizacji cykli koniunkturalnych i asymetryczności szoków w unii walutowej oraz możliwości ustabilizowania gospodarki za pomocą innych mechanizmów. Kraje kohezji są bardziej niż inne kraje EMU narażone na szoki asymetryczne. Potrzebują one skutecznych innych mechanizmów dostosowawczych, takich jak mechanizm stabilizacji budżetowej czy mechanizmy rynkowe. Integracja monetarna implikuje więc reformę finansów publicznych oraz reformy strukturalne. Ułatwią one stabilizację gospodarki w razie pojawienia się szoku asymetrycznego. Reformy te dla krajów kohezji mają także inną wartość, stanowią bowiem warunek wstępny ich trwałego i zrównoważonego rozwoju. Niektóre z tych krajów zaangażowały się już w te reformy, głównie Irlandia i Hiszpania.

Trzeci efekt to statyczne i dynamiczne skutki wprowadzenia euro. Są one jednocześnie najslabiej zbadane. Niższe koszty transakcyjne, mniejsze ryzyko kursowe oraz większa przejrzystość cen zwiększą rolę korzyści skali oraz mechanizmów konkurencji w lokalizacji działalności gospodarczej. Korzyści skali z natury rzeczy sprzyjają polaryzacji procesów rozwoju. Regiony europejskie staną się z tego powodu bardziej zróżnicowane. Wzmocni to występujące obecnie w Europie procesy konwergencji i dywergencji poziomów rozwoju: wyrównywaniu poziomów rozwoju państw członkowskich będą towarzyszyły coraz większe różnice między regionami. Jest to w zasadzie pośredni efekt integracji monetarnej. Integracja monetarna, przyspieszając procesy integracji gospodarczej wewnątrz unii walutowej, może być także źródłem różnic regionalnych między EMU a resztą Unii Europejskiej.

Literatura

1. Barr D., Breedon F., Miles D., *Life on the Outside: Economic Conditions and Prospects Outside Euroland*, nie publikowany, 2003.
2. Barro R.J., *Inflation and Economic Growth*, „Bank of England Quarterly Bulletin” vol. 35, 1995.
3. Borowiec J., Wilk K., *Integracja europejska*, AE. Wrocław 2005.
4. Bun M., Klaassen F., *Has the Euro Increased Trade?*, „Tinbergen Institute Discussion Paper” nr 108/2, 2002, University of Amsterdam.
4. Brandt N., Burniaux J.-M., Duval R., *Assesing the OECD Jobs Strategy: Past Developments and Reforms*, „Economic Department Working Paper” (OECD) nr 429, 2005.
5. Conway P., Janod V., Nicoletti G., *Product Market Regulation in OECD Countries: 1998 to 2003*, „Economic Department Working Papers” (OECD) nr 419, 2005
6. Cukierman A., Kalaitzidakis P., Summers L.W., Webb S.B., *Central Bank Independence, Growth, Investment and Real Rates*, „Carnegie-Rochester Series” vol. 39, 1993.
7. ECB, *Banking Structures in the new EU Member States*, 2005.
8. ECB, *Payment and Securities Settlement Systems in the Accession Countries (Blue Book)*, 2005a.
9. ECB, *Report on EU Banking Structure*, 2004.
10. European Commission, *A Pocked of Enterprise Policy Indicators 2004*, Office for Publications on the European Communities, Luxembourg 2004.
11. Erkel-Rousse H., *Degré de flexibilité des marchés du travail, ajustement a des chocs asymétriques et union monétaire européenne*, „Économie et Prévision” nr 128, 1997.
12. European Commission, *Public Finance in EMU – 2005*, 2005.
13. European Commission, *The EU economy: 2001 review. Investing in the future*, „European Economy” nr 73, 2001.
14. European Commission, *The impact of economic and monetary union on cohesion*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2000.
15. European Commission, *The impact of EMU on Trade and FDI*, „Quarterly Report on the Euro Area” nr 3, 2003.
16. Eurostat, *EC economic data pocket book*, nr 4, 2004.
17. Faini R., Galli G., Rossi F., *An Empirical Puzzle: Falling Migration and Growing Unemployment Differentials among Italian Regions*, „European Economic Review” vol. 41, 1997.
18. FEFSI, *Annual Report 2003-2004*, 2005.
19. Ghosh A., Philips S., *Inflation, Disinflation and Growth*, „IMF Working Paper” nr 68, 1998.
20. Grauwe (de) P., *Unia walutowa*, PWE, Warszawa 2003.
21. Hallet M., *The Regional Impact of the Single Currency*, [w:] M.M. Fischer, P. Nijkamp, *Spatial Dynamics of European Integration – Regional and Policy Issues at the Turn of the Century*, Springer-Verlag, Berlin 1999.
22. Krugman P., *Lessons on Massachusettsfor EMU*, [w:] F. Torres, F. Giavazzi, *Adjustment and Growth in European Monetary Union*, Cambridge University Press 1993.
23. Mundell R., *A Theory of Optimal Currency Areas*, „American Economic Review”, nr 51, 1961.
24. Micco A., Stein E., Ordóñez G., *The Currency Union Effect on Trade: Early Evidence from the European Union*, „Inter-American Development Bank Working Paper” nr 490, 2003.
25. OECD, *Employment Outlook*, 2002.
26. OECD, *Global Pension Statistics Projects* „Financial Market Trends” nr 88, 2005.
27. Rose A.K., *One Money, one Market: the Effect of Common Currencies on Trade*, „Economic Policy” nr 30, 2000.
28. Rose A.K., *The Effect of Common Curriencies on International Trade: Where Do We Stand?*, „Occasional Paper” nr 22, 2002, Haas School of Bussines, University of California, Berkeley.
29. Rose A.K., van Wincoop E., *National Money as a Barrier to International Trade: the Real Case of Currency Union*, „American Economic Review” vol. 91 (2), 2001.

THE INFLUENCE OF EUROPEAN MONETARY UNION ON THE EU'S ECONOMIC AND SOCIAL COHESION

Summary

The main goal of this issue was the evaluation of potential and real (but in a very limited range) influence of European Monetary union on the EU's economic and social cohesion. On the basis of different empirical research, completed with author's own researches, the influence of currency on real convergence processes were evaluated.